

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Високий рівень розвитку туризму в Україні є необхідною складовою формування національної економіки. Туристична галузь в Україні є п'ятою за значенням складовою бюджету після промисловості, транспорту, ремонту устаткування, зв'язку та видобування корисних копалин. Зокрема, у Житомирській області, туристичні підприємства, хоча і є суб'єктами малого підприємництва, які використовують спрощену систему оподаткування (сплачують єдиний податок незалежно від обсягу наданих послуг), все ж їх надходження є суттєвими та із року в рік зростають.

Житомирська область є однією з найстаріших в північній частині України. Історія області, починаючи від східнослов'янського племені древлян, повторювала історію багатьох інших поселень Київської Русі. Житомирській області притаманний низький ресурсно-рекреаційний рейтинг, в основному за рахунок показників розвитку інфраструктури та природно-антропогенного блоку, хоча високий рівень отримав біосоціальний блок. Основу привабливості регіону в сфері туризму складають як історичні пам'ятки, 62 об'єкта державного реєстру нерухомих пам'яток України, так і природні умови, які сприяють розвитку багатьох видів сучасного туризму. За 2016 р. туристичні потоки в Житомирській області становили 12878 осіб, з яких внутрішні туристи склали 5606

осіб. Кількість екскурсантів за вказаний період становила 862 чоловік. Хоча, часка вітчизняних та іноземних екскурсантів у їх загальній кількості за останні роки дещо зменшилася. Втім, Житомирська область входить у число регіонів з успішною динамікою росту основних показників туристичної діяльності. Активізувалась у порівнянні з попередніми роками і виставкова діяльність, на яких зростає кількість відвідувачів. Сприятливим є як збільшення кількості готелів та інших місць для тимчасового проживання: у порівнянні з 2010 роком їх база виросла на 7 одиниць, кількість номерів на 433.

Особливе місце у загальному туризмі посідає активне пізнання природи шляхом пересування певним маршрутом. Житомирщина приваблює туристів насамперед тим, що має достатню кількість природних ресурсів, які можуть зацікавити найрізноманітніші запити відпочивальників. Адже відомо, що для зеленого туризму саме природні ресурси мають вирішальне значення.

Велика кількість корисних копалин в області дала привід академіку Ферсману назвати Житомирщину “Уралом в мініатюрі”. Це дає можливість проводити тури з геологічним наповненням, екскурсії з відвідуванням підприємств та музеїв. Серед визначних рекреаційних місць області є:

– Поліський Природний Заповідник – це острів дикої природи, який був створений 12 листопада 1968 року з метою збереження типових природних комплексів Полісся, охорони реліктових та ендемічних рослин і тварин; відтворення і збагачення природних лісів Полісся, зокрема журавлини, карликової берези, з копитних тварин тут водяться лосі, дикі свині, також вовки, лисиці, зайці, вивірки і куниці, рисі. У заповіднику постійно мешкає зграя вовків, за якою ведуться багаторічні спостереження. З

цінних мисливських птахів є тетеруки, глухарі, рябчики, куріпки. Трапляються також колонії бобрів [3];

– маєток Терещенка знаходиться у самому центрі Андрушівки над ставом. Його першим власником був поляк за походженням, камергер російського двору Станіслав Бержинський. За його наказом палац побудували в другій половині 19 ст. у стилі французького неоренесансу. Микола Терещенко купив маєток разом з цукровим заводом у синів Станіслава. Зі старих часів у палаці збереглись мармурові сходи і ліплені позолочені стелі в деяких приміщеннях. Цю позолоту жодного разу не оновлювали, а вона й досі, як нова;

– Бердичівський замок. Власник міста Тишкевич розпочав побудову замку наприкінці 16 ст. У 1630р. – подарував його католицькому ордену босих кармелітів. Замок було зруйновано у 1648. Проте, нащадки Тишкевича реставрували замок та могутній костел у стилі бароко. Нині замок на базі колишнього замку і монастиря утворено Бердичівський історико-культурний заповідник;

– парк Островського в Коростені розташований в мальовничій місцевості з виступами корінних порід на берегах річки Уж. У парку знаходяться пам'ятники князю Малу, княгині Ользі, Миколі Островському, "афганцям" і навіть є пам'ятник картопляному деруну. На території парку знаходиться військовий музей "Скеля". Щорічно у третю суботу/неділю вересня у парку проводиться Міжнародний фестиваль дерунів;

– музей "Скеля" – це підземний військовий об'єкт Коростеня який було зведено в граніті і було одним з найбільш секретних комплексів сталінською епохи. Масштаби і якість виконаних робіт у ньому вражають, а от точне призначення самого об'єкта залишається загадкою. Деякі експерти називають цей підземний комплекс не інакше , як "бункер Сталіна". Особливої уваги заслуговує

якість виконаних робіт у самому бункері. Вона настільки висока, що всі механізми тих часів і до цих пір залишилися в робочому стані [1, 2].

На Поліссі є загублене мальовниче “кам’яне село”, де серед лісу, наче хати, вишикувались вулицями величезні валуни. Серед них є “майдан” з кам’яною “школою” та “церквою”. Високі, з овальними боками, вкриті мохами величезні валуни розкидані всюди. Найцікавіший з них – камінь з “Божими слідами”, який навіть у прохолодну погоду застається теплим. Кам’яне село розкинулося на кількох гектарах неподалік Олевська, що на Житомирщині.

Замок “Радомисль” – це приватний музейний комплекс, створений в місті Радомишлі (Житомирська область) українською лікаркою, доктором медицини Ольгою Богомолець. Його основою є будівля старовинного млина, споруджена в місті Радомишлі (Житомирська область) у 1902 році, проте існують історичні факти, що дана будівля є Радомишльська папірня, зведена між 1612 і 1615рр. за наказом архімандрита Києво-Печерської лаври Єлисея Плетенецького. Містить у собі єдиний в Європі Музей української домашньої ікони, в основі якого – особиста колекція ікон, котру Ольга Богомолець збирала з 1995року.

В експозиціях і фондах комплексу представлені також колекції предметів сакрального мистецтва і церковного начиння, а також українських і європейських старожитностей.

На території Житомирщини розташовано ряд санаторіїв, а саме: обласний санаторій радіаційного захисту дитячого та дорослого населення “Кам’яний Брід”; Санаторій «Тетерів»; Санаторій «Дениші». Разом із природніми факторами розташування санаторіїв, оточення їх змішаними лісами та сприятливим кліматом з абсолютно

чистим повітрям і великою кількістю фітонцидів зробили курорти справжньою «кузнею» здоров'я [4].

Крім перелічених заповідних та рекреаційних зон, пам'яток історії, в Житомирщині зростає 147 видів рідкісних рослин, з яких 74 занесені до Червоної Книги України, 13 видів підлягають особливій охороні за Бернською Конвенцією, 4 види занесені до Європейського Червоного списку видів, які зникають у всесвітньому масштабі, та 64 регіонально рідкісні види.

Житомирщина – це земля древлян, які вірили крім головних богів ще й в лісовиків, мавок, русалок. Для цього регіону притаманний особливий напрямок народних промислів, зокрема древлянська вишивка – занизування (найбільш поширена техніка вишивки – хрестик прийшов до нас в XIV-XVIII століттях з Болгарії), плетіння побутових речей, посуд із соснового коріння та ін. Ці ремесла знайшли своє відображення у Обласному святі «Мистецький червень». Це своєрідний огляд-конкурс народних умільців, на який з'їжджаються майстри з усієї області та усіх районів. Тут представляються різні види народно-прикладного мистецтва – вишивка, в'язання, вироби з солоного тіста, різьба по дереву, ковальство, живопис, графіка, вироби із скла тощо.

Колоритну назву фестивалю «Купальські роси» доповнює своєрідний типовий купальський пейзаж. Дійство відбувається кожного року на свято Івана Купала на березі великого ставу у с. Немирівці. Особливою родзинкою фестивалю є те, що тут був запроваджений своєрідний дрескод – всі учасники та гості фестивалю (навіть іноземці) – у вишиванках.

На фестивалі «дерунів в Коростені» демонструються і дегустуються найкращі деруни з усіх куточків України та інших країн.

В експозиції музею С. Корольова (м. Житомир) представлена унікальна колекція зразків космічної техніки, обладнання, спорядження космонавтів, а також документи, фотографії, сувеніри з космічної тематики.

Експозиція музею хліба (сел. Велика Цвіля, Смільчинського району Житомирської області) включає колекцію національних хлібів із 15 країн. В експозиції є і «космічний» хліб.

Кмитівський музей (с. Кмитів, Коростишівський район) складає близько 3000 оригінальних творів живопису, графіки, скульптури, декоративно-прикладного мистецтва.

Економічна ефективність зеленого туризму наведена в таблиці.

Таблиця

Економічна ефективність зеленого туризму

Роки	2013	2014	2015	2016	2016р. до 2013р (+,-), тис. грн
Надходження до державного бюджету Всього	30651	32243,1	14768	20853,2	-9797,8
в т. ч. від іноземних туристів	30	0	28,8	111	81
від внутрішніх туристів	30621	32243,1	14739,2	20742,2	-9878,8

Зелений туризм для економічного, соціального та духовного розвитку українського суспільства є перспективним і важливим. Крім того, зелений туризм є важливим екологічним та етичним фактором, оскільки сприяє як фізичному, так і моральному оздоровленню населення.

Позитивний вплив зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем полягає передусім у тому, що він розширює сферу зайнятості населення. Зелений туризм в Україні розширює можливості зайнятості не тільки у виробничій сфері, але й сфері обслуговування. При певному нагромадженні числа відпочиваючих з'являється потреба в задоволенні різноманітних запитів, а це в свою чергу, стимулює розвиток сфери послуг: транспортних, відпочинково-розважальних, служби побуту, зв'язку, торгівлі та ін.

Зелений туризм відкриває можливості як для поліпшення наповнюваності бюджетів місцевих органів самоврядування, так і для зближення міських і сільських жителів. Він розширює сферу зайнятості, позитивно впливає на економіку та екологію районів України, сприяє відродженню, збереженню та розвитку місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико-культурної спадщини.

Отже, зелений туризм розширює сферу зайнятості населення, позитивно впливає на економіку та екологію районів України, сприяє відродженню, збереженню та розвитку місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток, історико-культурної спадщини.

В сучасних умовах розвиток зеленого туризму в Україні особливо бажаний. Він пов'язаний з багатьма труднощами та перешкодами, насамперед потенційний споживач не забезпечений найбільш необхідною інформацією, тому пропонуються наступні напрями розвитку зеленого туризму:

- локалізація міських туристично-інформаційних центрів на вокзалах, пунктах перетину кордону для ознайомлення туристів та відвідувачів з туристично-рекреаційним потенціалом, туристичними маршрутами;

- створення корпоративних зв'язків між туристичними компаніями Житомирського регіону і організаціями туристичної інфраструктури сусідніх регіонів;
- формування ефективної нормативно-правової бази розвитку туризму;
- створення сприятливих умов для міжнародного в'їзного і виїзного туризму;
- підтримка малого підприємництва у туристичній сфері;
- економічне стимулювання розвитку матеріальної бази, туристичної інфраструктури через залучення позабюджетних джерел, зокрема іноземних інвестицій для реконструкції і нового будівництва туристичних об'єктів;
- активізації публікацій в мережі Інтернет з висвітленням унікальності природи та історико-культурної привабливості Житомирського регіону;
- створення ефективної системи підготовки, перепідготовки кваліфікованих працівників в галузі туризму.

Список літератури:

1. Житомирський обласний краєзнавчий музей. Офіційний сайт. Режим доступу: <http://kraymuz.com.ua/index.php/2009-07-16-12-34-19.html>.
2. Гетьман В.І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність/ В.І. Гетьман // Рідна природа. – 2010. – № 3. – С.24-29.
3. Електронний ресурс <http://ruporzt.com.ua/vlada/48956-na-zhitomirschiin-rozroblyayetsya-proekt-rozvitku-turizmu-kurortv-ta-muzeynoyi-spravi.html>
4. Закон України «Про музеї та музейну справу». – Відомості Верховної Ради України, 1995, № 25, ст. 191.
5. Стілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. – <http://www.greentour.com.ua>